

Rott József

MÁR JÁRTAM OTT

Mindannyiunkat várja végső igazság, de csak kevés bebocsáttatott léphet ki a kapuján. Aztán ezen kevesek nem akarnak, vagy nem marad alkalmuk beszámolni a találkozásról. Másoknak a szavuk kevés hozzá. Elnémítja őket a félelem. Mert ott és akkor arra eszmélnék rá, hogy mindvégig, egész életükben, még olyankor is, amikor a hátukat mutatták neki, feléje menekültek, s emígy menekül most az is, akivel éppen megosztanak az ekképp megoszthatatlan tapasztalatot. Mert iszonytató a pillanat és személyre szabott, mint minden elmúlásáé... Ezért magamról fogok beszélni.

Te vagy a világegyetem arra a másodpercre az összes mérhető terével, mielőtt magadba zuhannál. A megvilágosodás erejével.

Olykor már azt hittem, és nem csak verítékben tocsogva, fogszorítva, az utolsó erőmet megfeszítve, acsarogva, hogy mindhárman itt zsongnak a fejemben! Szabadulni sem bírnék tőlük, legföljebb a bőröm árán. Hármunkat említettem? Bizony. Ezek szerint közéjük soroltam magamat is!... hangoskodnak, hetvenkednek, adják a magabiztost, ahogy azt másoktól látják, ahogy eltanulták, gondolkodni sem lehet tőlük. Miképp ők nem gondolkodnak egymás fejével, csak a magukéval, noha muszáj döntéseket hozni, közösen cselekedni... Ami körülöttem zajlott azokban a zaklatottan múlt, feszült hetekben, az zaklatolt bennem is.

Annyira, hogy időnként, váratlanul, hevesen dörömbölni kezdett a szívem. Akárha szét akarná vetni a mellkasomat. Le kellett ülnöm. Abban az északnyugat–délkelet irányú, másfél kilométer hosszú vízmosásban dolgoztunk, amit Szakadásként jelölnek a térképek. Nem ok nélkül. Ez a szakadék választja el az északi fenyveseket a szellős, mély lélegzetű, őszög bükkösöktől. Nehézségekkel megközelíthetetlen, elvadult vidék. Nap mint nap gyalogosan tettük meg az utolsó kilométereket a munkahelyig. Szerszámmal a hátunkon, nyakunkban, egymás mögött bandukolva.

Meglazítottam az ingemet ültömben, hogy levegőhöz jussak. A napsugarak itt-ott átütöttek a bükkök koronáján, de nem értek le a szakadék mélyére, ahol mi hárman, hol a rothadó, hol a kesernyés

szagú avar alatt szivárgó, hol a síkos mederágyban felgyülemelő patakban, hol meg a talajból elő-előütőköző sziklákon voltunk kénytelenek megvetni a lábunkat. A szívem ugyanolyan hevesen kalimpált. Máskor meg a kezem kezdett el erőtllenül és türelmetlenül reszketni. Mintha nem is a sajátom volna. Odaveszett a magabiztossága. Gondot okozott, hogy irányban tartsam a hasítóféjszét vagy a láncfűrész. De sürgtetett az idő, mindhárman végezni akartunk, kijutni abból a nyálkás, áporodott levegőjű kárhoztból.

Azon a reggelen, már amikor beültünk a kocsiba, elfogott valami gyomorig ható nyugtalanság. Köszönés helyett egymás felé böktek a tekintetükkel a parkolóban, aztán magukra csapták a kocsiajtót. Megkönyebbüléssel vettem tudomásul, hogy Fényes ült mellém, és azt is, hogy beszéd helyett a kesztyűtartóban kezdett kotorászni. Talán azt a csomag rágógumit kereste, amit az imént süllyesztettem a zubbonyzsebembe.

Ödön, mint az utóbbi időben rendszeresen, másnaposan, kialvatlanul kucorodott be mögém. Puffedt ábrázatát felverte a borosta. Árszította magából a mosdatlanság savanykás szagát, csakúgy az ingerkedhetnék mozdulatokban lappangó fenyegetését. Mindkettőnknél alacsonyabb, keménykötésű fickó. Léptei kurták, erélyesek. Visszahajtott szárú, kapcaszagot dohogó csizmája jellegzetes tartozéka a gúnyjának. Ödön nem csinál titkot belőle, hogy semmibe veszi a világ azon részét, mely kívül esik a látóterén. Azt hiszem, csak akkor boldog maradéktalanul, ha valakire rákényszerítheti az akaratát. Elégszer láttam a kölykeit pityeregve és a nejét, véresre rágott szájszéjjel. Szerintem Ödön szerelmes kedvében előbb meggyötri azt a törekeny te remtést, hogy aztán annál nagyobb örömet lelje az ölelésében.

Most viszont nekünk jutott Fényessel a rossz szagával, a tompaságával együtt. Fényessel, aki bár előttem is titkolja, sokszor önmagát sem képes elviselni. Noha kipihent, jól öltözött és... Nyugodt? Megbékélt? Elég értelmes ahhoz, hogy tisztában legyen vele: önmaga a legfőbb akadály annak, hogy viszont szeresse, s ezáltal örömet lelje az őt elfogadó világban. Mert nem láttam még olyan egyénnel találkozni, beleértve a falunk határán kívül eső, véletlen teremtette kapcsolatait, akinek Fényes el ne tudta volna nyerni, akár maradéktalanul a rokonszenvét. A rá jellemző szókimondással, közvetlenséggel vagy éppenséggel azzal az elegáns nemtörődomséggel, amivel látszólag figyelmen kívül hagyjuk mások gyengéit, s ami éppúgy nem kerülne semmibe Fényesnek, akár a sziporkázó keresetlensége, ám nem és nem. Mihelyst

felkínál számára valamit a sors, Fényes megbokrosodik. Komolyan mondom, mintha maga sem tudná, mi miatt, de elégtételt akarna venni az életen. Kellemtlenebbé válik Ödönnél. Mert nyerseséggel, miképp Ödön, kiábrándíthatsz, elriaszthatsz, megfutamíthatsz valakit... Istenem. Legfőjebb elkerül az illető a későbbiek folyamán. Mintha nem is léteznél. De attól a vesébe látó nyíltságtól... Fényestől félni kell. Még akkor is, ha nincs a közeledben. Mert mégis ott van. A fene sem érti, hogyan csinálja.

Indítottam, közben rágót tettem a számba. – Kérsz? – kérdeztem Fényestől a zubbonyzsebemet paskolva. Aztán sebességet váltva taszítottam a szétvetett lábán. – Mi lenne, ha összebb kapnád magad? – Úgy tett, mintha nem hallana. – Kapcsold be a rádiót! – szolt előre Ödön. – Az kéne csak – így Fényes, akit ki lehetne zargatni a világból a kereskedelmi adók karattyolásával. Ödön a Mária Rádiót ajánlotta neki meg valami durvábbat. Jól van, gondoltam, szórakoztassátok egymást.

Egy munkásszállító busz meg egy ponyvás teherautó közé soroltam be. Olyan verten gunnyadtak a melósok a helyükön, hogy első pillantásra azt hittem, üres a járat. A nap felkelt már, ám az út, ahogy bevitt a hegyek közé, a fák árnyékot vertek a szemünkbe. Túl az árkon öles levelű útilapu tenyészett a patak árterén, meg mogyoróbokrok, bodzák, alig lehetett látni tőlük a vizet. Az egyre gyakoribb kanyarok besűrítették a forgalmat. Régi kőfejtő mellett haladtunk el, majd kinyílt a völgy. Egy elhanyagolt futballpályán a hasaljukig érő párában vágómarhák legeltek. Elfacsarodott a szívem.

– Ilyen egykedvűen rágnák a füvet akkor is, ha tudnák, mi vár rájuk? – kérdeztem.

Ödön behúzta nyakát, Fényes viszont sokáig nézte a csordát.

– Egyetlen szál feszültséggel teli drót engedelmessé teszi őket – mondta.

– Méghozzá egy életre – tettem hozzá.

Beértünk a következő faluba. Benzinkút, sváb parasztházak, kőistállók, kopott kiskocsmá, szerelőműhely, melynek egy köpcös, középkorú férfi éppen kilökte a lemezajtáját... Lassítottam a vegyesbolt előtt, ahol a reggelinket szoktuk megvenni. Ödön rontott be elsőnek a magánhirdetésekkkel, papírfecnikkel teleragasztott üvegajtón. Drágult a palackos gáz, láttam szemmagasságban, mellette gyászkeretben egy kézzel írt nevet és az életkort jelölő gömbölyded számokat.

Mire kosarat vettem a kezembe, Ödön félig már megpakolta a sáját, Fényes meg a pultos lánnyal beszélgetett. Rajtunk kívül nem

tartózkodott más a kenyérszagú üzletben, ez bátoríthatta föl a lányt. Fűrge, ápolt ujjain csillogtak a gyűrűk, ahogy ürügyet keresve a mutogatásukra arrébb tett valamit a pulton. Láttam, hogy Fényes szeme is megakadt a dolgos, munkához szokott ujjpercek látszólag szórakozott, bájos játékán. Aki látta már ezt a lányt a vevőkkel bajlódni, elsiertet mozdulatokkal szeletelni a szalámit, ütni a pénztárgépet és a pultra csörrenteni a visszajárót, az érthette csak meg, mi történik most ketjük között. Elkaptam a tekintetem, olyan beszédes volt a pillanat. A lány nevetett. Egészséges, érett nevetése volt. Kecsegtetőbb jelenséggel korán reggel aligha találkozhat az ember.

Kétirányú érzést fakasztott bennem a helyzet, miközben nekem is mozdulnom kellett, mert új vevők nyitottak ránk. Eggyel több okom lett, hogy viszolyogjak Ödöntől, ugyanakkor káröröm is munkált bennem. Nehezen viseltem volna, ha Fényes elszereti ezt a lelkében ruganyos, nyíltszívű lányt, aki mindhármunk számára oly megnyugtatóan, mindmáig a pult túloldalán maradt. Vagyis több volt ez a Fényes irányában ébredt érzés egyszerű kárörömnél: féltékenység a javából. Most értettem meg Fényes módszerét, amely csak komisszággal mondható módszernek, annyira a lényéből fakad. Mert az érdeklődése őszinte, s ezt nem csupán a hanglejtése és az önálavető gesztusai bizonyítják, hanem a másikban, történetesen a pultos lányban végbemenő változások. Ahogy kivirágzott az a zárkózott, talán nem is annyira fiatal arc. Ahogy asszonyossá vált annak a mindaddig rejtőző lénynek a légzése, s ezáltal a szavai. Szinte sóhajok voltak azok, már-már kimondott vágyak. A lány átlényegült, ám Fényes nem sietett elébe. Minek is tette volna, amikor a másik már menthetetlenül sodródott feléje... Ekkor értettem meg azt is, hogy éppen a helyzetemnél fogva nem tehetek Fényeshez hasonlóan. Engem vár a feleségem és a gyerekeim. Vár a munkám. Seregnyi nyakamba varrt, lehangoló kötelesség. Egészen összezavart a felismerés: Fényes összeölelkezhet azzal a testében-lelkében egy, nyíltszívű teremtéssel. S ami még gyötrőbb látomás: kézen fogva sétálnak, beszélgetnek, összehajolnak. Képtelenség! Fényesnek semmi köze ehhez a lányhoz! Még Ödönre is hatást gyakorolt a jelenet, mert éppen ebben a pillanatban zúzta szét az idillt.

Visszaültünk a kocsiba.

Ha eddig harapós kedvünkben voltunk, most egyenest feszültséggel telt meg az utastér. Bekapcsoltam a rádiót. Lehetséges, hogy egyikünk a másik kettő ellenében is létezik, miközben abban a hi-szemben morzsoljuk napjainkat, hogy elválaszthatatlanok vagyunk?

S meglehet, kívülről szétválaszthatatlanoknak látszunk is. Ellenérzések tartanak össze bennünket éppúgy, miként más kötelékek: ahogyan az egymás körül vándorló égitesteket a mozgási dinamika meg valami még távolabbi és megfoghatatlan törvény: a tömegvonzás?

Röhögniem kellett akaratlan, ám kín érződött ki a hangomból. Belekeveredett a rádió zagyválásába, keserűen és értelmetlenül. Fényes felkapta fejét.

– Kapcászagot érzek? – kérdezte mordan.

– Csizmaszag lesz – mondtam, fejemmel a hátsó ülés felé intve. Ödön beleharapott a szendvicsbe, ivott rá, s ahogyan rázkódni kezdett a kocsis földúton, böffentett.

– Ödönszag – válaszolta Fényes.

Összenéztünk a belső tükörben.

A poros kis bekötőutat, melyet immár háromnegyed esztendeje használtunk, a hétvégi felhőszakadást követően egy rönkszállító teherautó jószerével járhatatlanná tette. A mély és széles nyompárban megülő esővizet még nem szívta föl a nap heve. Hol a bakhát horzsolta, hol meg a felcsapódó esővíz verte az alvázat. Ahol a rét találkozik az erdővel, egy bükkligetben állítottam le a kocsit.

Kijárt útnak ez a sorsa, törte meg Ödön a csöndet. Szokás szerint elsőként málházta föl magát, ám most, mintha csak vezekelni akarna a boltbéli faragatlanságáért, a szokásosnál is több batyut vett a hátára.

– Ezért tartanak az erdészek terepjárót – mondta Fényes.

– Meg azért, mert nekik telik rá – böktém rajta, bár inkább védekezésnek tűnt a szavam.

Egymás mögött baktattunk a Szakadás alsó bejáratáig, ahonnan a patak mentén kanyargó ösvény amúgy sem engedte volna a felzárkózást. Madárdaloz volt az erdő mélye. Egy repkénnyel benőtt gyertyánon harkály kopácsol. Mintha visszafelé gyalogolnánk az időben, egyre sötétebb és hűvösebb lett körülöttünk a völgy. Visszahozta számomra a tél emlékeit. Azokat a heteket, amikor elkezdtük itt a munkát. Mindig elfog valami furcsa, megfogalmazhatatlan izgalom, amikor mások által nem járt helyekre tévedek. Különös, félelemmel vegyes érzés, mely csak azután szűnik meg, miután kiismertem a hely természetét. Most mégis, mintha minden fordítva történt volna. Alighogy belekezdünk a gyérintésbe, térdig érő hó szakadt, jószerével a nyakunkba. Jeges, hófúvásos volt a karácsony. Arcbőrt égető porhó kavargott, szikrázott az utcai lámpák fényében. Hirtelenjében kevésnek bizonyult a fölfűré-

szelt, hasogatott tűzifánk, és jégdugó keletkezett a vízvezetékben valahol a kerti csap és a ház között. Az ünnepek könnyes, érzelgős hangulatából menten a halaszthatatlan tennivalók sűrűjébe pottyantam. Csákánnyal vertem föl az udvar csontkemény földjét, aztán éjszaka hasogattam fát olyan metsző hidegben, hogy azt hittem, letörnek az ujjaim. Amikor hideg veritékkel a hátamon bementem a házba, arra gondoltam, nem is tudjuk, mit ünneplünk a gyertyákkal, csillagszórókkal, az eltanult mosolygással. Úgy elkényeztet bennünket a jólét, hogy már csupán a hiánya tűnik föl a számunkra, az szül bennünk aránytalan, számonkérő indulatokat.

Kakukk szólalt meg a Szakadásban. Ödön úgy szedte előttünk a lábát, mintha menekülne. Vajon üldözzük Fényessel vagy követjük? Nem tudtam eldönteni. Csupán abban voltam biztos, és egyre kényelmetlenebbül érintett a felismerés: Ödön miatt vagyunk itt, utolsó alkalommal. Kidöntjük azt a szakadék peremén nőtt öles vadkörtefát, melyet Ödön csikart ki illetményfaként a főerdészből néhány körülötte senyedő körrissel és hárssal egyetemben. Hulladékfa, ha úgy vesszük, ám az ínséges helyzetünkben kiindulva: tiszta nyereség. Semmi rossz érzés nem kísértett volna, ha nem hagy nyomot bennem a főerdész sanda mosolya. – Vigyétek – mondta. Nem szokott ilyen egyértelmű lenni a maga kárára. Fényesben szintén ellenérzéseket keltett ez a gálánsnak aligha nevezhető adakozókedv. Amikor hármásban maradtunk, velem ellentétben hangot is adott nemtetszésének.

Védelmébe vette a fát, mire Ödön fölényesnek és pazarlónak titulálta, mivel legalább másfél köbméternyi tűzifát látott a körtében. Fényes az ég madaraira hivatkozott. Szerinte vétek kivágni egy termőfélben lévő fát. Ödön erre álszentnek nevezte, ám ezzel sem tudta megingatni Fényest, aki úgy okoskodott, hogy minden bizonnyal odvas a fa, értéktelen, különben a főerdész aligha mondott volna le róla. Ezen a ponton ártottam magam a vitába. – Ha nem vágjuk ki a körtét, a főerdész odaadja másnak. A fa úgyis elpusztul, mi pedig akkor járunk pórul, ha kihátrálunk a helyzetből, melybe Ödön szerzésvágya sodort mindhármunkat. – Ugyanakkor éreztem, hogy tartalmatlan az érvelésem, mert feltételezéseken alapul. Beteg a fa? Hátsó szándék munkál a főerdészben...? Cselekvés közben derül ki, milyen az ember. Mihez s hogyan nyúl végszükség esetén. A többi találgatás... Kidöntjük a körtefát, aztán földaraboljuk. Minden más már a közelítők dolga. Lovakkal fogják levonszolni a rönköket meg az összeláncolt tűzifát a rakodóhelyig.

Meg sem pihentünk a munkaterületre érve, miként máskor tettük volna. Ödön feltöltötte a láncfűrész benzinnel, olajjal, a jobb hüvelyk-je kísérő mozdulatával leellenőrizte a láncfogakat, aztán felbőgötte a motort. Fertályóra múlva már bántam, hogy belebocsátkoztam ebbe a meddő okoskodásba. Letaroltuk a köriseket, hársakat, mindenki tudta és szó nélkül tette a dolgát. A meredély egyébként is elvette kedvünket a beszédől. Félterpeszben közlekedtünk, a támaszkodó lábunk félig kifordítva, benyomva a laza talajba. Füttyszóval, jelbeszéddel érintkeztünk.

A körtefa alig öt méterrel lejjebb a szakadék peremétől, ám szédítő magasságban a szakadék fölött, az előző napokban magam is mindannyiszor úgy láttam, a tengelyével visszatérő csavarodással a törzsében, egyenesen tör az égnek, de most, alulnézetből, az egyik kidöntött hárs tuskóján állva, a bezuhogó napfényben megváltozott a véleményem. Ez a fa sosem fog a szakadék pereme felé dőlni! A súlya, akárhogy igyekszik Ödön a fűrészszel, a mélység felé fogja rántani. Nem értettem, hogy a nyílt tér, a megváltozott fényviszonyok miért nem változtatnak Fényes észlelésén és Ödön eltökéltségén.

Fütttyentettem, hadonásztam, ám valójában már mindegy volt: bőgött a motor, Ödön tekintete a láncon, Fényes pedig a hátát mutatta mindkettőnknek. Végtelen másodperc volt, ahogy földbe gyökerezett lábbal, dörömbölő szívvel a mellkasomban követtem a fába hatoló fűrész útját, majd egy tompa, rémisztő roppanás hallatszott.

– Magam is a reccsenésre lettem figyelmes – mesélte később a főerdész. – Vészjósló hang volt, utána pedig az ordibálás... Azonnal beültem a terepjáróba. A Szakadás felső peremén állítottam le a motort. A meredélyben Fényes és Ödön vitáztak, de csak akkor értettem meg, miről van szó, amikor megláttam a ledöntött körtefát és leereszkedtem hozzájuk.

– Lenyelte a nyelvét – mondta, vagy inkább akarta mondani Ödön, mert alig lehetett érteni szavát. – Semmi kárt nem tett benne a fa, de amint a hátára esett...

– Fel kell metszeni a géégjét – habogta Fényes elvékonyodó szájszéjjel. – Vedd elő a bicskát!

Ödön belesápadt a gondolatba. Mindjárt tudtam, hogy képtelenek lesznek a beavatkozásra. Fényes a szavak embere, Ödön meg... gyáva ahhoz, hogy valakinek indulat nélkül elvágja a torkát. Szájhős, mint a társa.

Elvettem Ödöntől a bicskát.

Amikor idáig jutott a főerdész, ismét dörömbölni kezdett a szívem. Megrohantak az emlékek. Újra átéltem, ahogy a kitáguló pupillám felé rohan az összezsugorodó világ, és vele együtt az egyre sűrűsödő félelem és fájdalom formájában a felismerés: a léted foglya vagy...! Ha nem tudsz megbékélni magaddal, a világgal sem lehetsz békességben. Elpusztítod hát magadban az így megtagadott világot. Miképpen képtelen ön maga teljes elfogadására Fényes és Ödön is, akikkel kényszerűen összekötöttem az életemet, ám akik a döntő pillanatban a hátukat mutatták nekem.

Már tudom, hogy a rémület ölt meg akkor. A felismerés fájdalma. Azóta sem merek beszélni a tapasztalatomról. Csak a torkom forradását tapintom meg olykor, hogy elhiggyem: valóban jártam ott.

Székelgyűjtés, 2013/4.